

ŽENA IZMEĐU SVIJETA RADA I OBITELJI

Zdravka LEUTAR
Pravni fakultet, Zagreb

UDK: 316.66-055.2:331
Stručni rad

Primljeno: 27. 6. 2002.

U članku se razmatra položaj žene između svijeta rada i obitelji. Autorica najprije prikazuje neke novije sociološke teorije koje obrađuju uloge unutar obitelji, a zatim prelazi na analizu empirijskog istraživanja provedenog u Hrvatskoj, Austriji i Poljskoj. Cilj istraživanja jest upoznati sličnosti i razlike ispitanika, s obzirom na položaj žene u obitelji i svijetu rada. Ispitanici u istraživanju bili su mladi i njihovi roditelji. Sagledavaju se stavovi i razmišljanja ispitanika s obzirom na zaposlenost žene u društvu: zaposlenost žena, obrazovanje zaposlenih žena, stavovi ispitanika prema ulozi zaposlene žene i majke te tradicionalnim raspodjelama uloga: žene kućanice i oca hranitelja obitelji. Nakon razmatranja uloge žene na makrorazini prelazi se na razmatranje mikrorazine i raspodjelu uloga unutar same obitelji. Analiziraju se stavovi s obzirom na podjelu poslova u obitelji, moći odlučivanja i provođenju vremena s obitelji. Na temelju navedenih razmatranja autorica zaključuje da žene danas imaju dvostruku ulogu: integrirane su u svijet rada u sve tri zemlje, ali i u kućanstvu imaju dominantnu ulogu. Stavovi oko tradicionalne uloge oca hranitelja i majke kućanice te one koja se brine o odgoju djece prisutni su u sve tri zemlje. Takvo mišljenje manje je izraženo kod mladih, što upućuje na transformacijski proces obitelji.

Zdravka Leutar, Studijski centar socijalnog rada,
Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Nazorova 51,
10000 Zagreb, Hrvatska. E-mail: zleutar@inet.hr

UVOD

1159

Podjela rada između žene i muškarca unutar obitelji samo je pozadina društvene podjele rada. Već krajem 19. stoljeća sociološki su se klasici bavili podjelom rada u društvu. Tako Durkheim 1893. vidi podjelu poslova među spolovima kao model za organsku solidarnost u cjelokupnom društvu (1977., 96).

Engels je pisao o privatizaciji dijela društvenoga rada i ekonomskom pritisku na žene u građanskom društvu (1975., 212). Nakon njih odnos između podjele rada među spolovima bio je predmet i mnogih drugih teorijskih pokušaja i analiza. Te analize osobito naglašavaju promjenu djelovanja i položaja žene između tržišta rada i obitelji. Njihova segregacija u dohotku i profesionalnom statusu, smatra se, bila je u funkciji jačanja tradicionalne podjele rada u obitelji (Schunter-Kleemann, 1994.). Stoga se, najčešće, uloga oca vidi kao hranitelja i "glave" obitelji, a majke kao kućanice koja se brine i o odgoju djece (Weber-Kellermann, 1974.; Beier, 1983.; Rosenbaum, 1982.; Laslett, Brenner, 1989.).

Tradicionalni model obitelji dolazi u krizu u drugoj polovici dvadesetog stoljeća zbog intenzivnih društvenih promjena, koje uključuju i razvoj uslužnih djelatnosti, odnosno veću zaposlenost žena (Pfau-Effinger, 1994.). On se postupno transformira u model dvaju hranitelja, ali se taj proces ne razvija podjednako u svim zemljama. Jače je zastupljen u skandinavskim zemljama, koje su razvile izdašne mjere obiteljske politike: žena sve više ulazi u svijet rada, dok država svojim servisima pomaže u odgoju i brizi za djecu (Siim, 1993.; Ellingsaeter, 1995.; Crompton, 1998.; Puljiz, 2000.). S druge strane, porast broja jednoroditeljskih obitelji također dovodi u pitanje funkcioniranje obiteljskoga modela muškoga hranitelja, kao i modela dvaju hranitelja.

Pomirenje profesionalnih i obiteljskih obveza danas je jedno od glavnih pitanja u brojnim europskim zemljama te na razini Europske unije, koja je paralelno uz prioritet borbe protiv nezaposlenosti razvila i akcijski program ostvarivanja jednakih mogućnosti muškaraca i žena. Njezini su ciljevi u tom kontekstu pomirenje rada i obiteljskoga života za žene i muškarce, promicanje jednakih mogućnosti u ekonomiji koja se mijenja, s posebnim naglaskom na obrazovanju, obučavanju te drugim temama tržišta rada i stvaranja najboljih mogućih uvjeta za oživotvorenje jednakih prava za muškarca i ženu (European Commission, 1999., 39). Ovi ciljevi idu u prilog poboljšanju kvalitete života žene u društvu, koji se mogu ostvariti kroz nekoliko područja (Zrinščak, 2003.):

- ekonomsko područje u smislu jednakih mogućnosti zapošljavanja i olakšavanje kombinacije rada i obiteljskih obaveza
- povećanje participacije žena na području donošenja odluka, veće sudjelovanje žena u relevantnim tijelima i komisijama te drugim ekspertnim grupama
- puno uživanje socijalnih prava žena
- puno uživanje svih ljudskih prava za žene
- rad na promjeni stavova, normi, ponašanja i vrednota vezanih uz tradicionalnu ulogu žene.

Kada je riječ o društvenoj zajednici koja treba osigurati ove preduvjete, onda i drugi autori ističu da je potrebna zakonska regulativa u smislu fleksibilnih oblika rada, prilagodbe u radnom ambijentu, poticanje izdašnih obiteljskih politika u obliku reguliranih i plaćenih roditeljskih dopusta, dostupnosti i kvalitete ustanova za brigu o djeci i sl. te mijenjanjem same svijesti u obiteljima o vrijednosti obiteljskoga rada (Čudina-Obradović, Obradović, 2001.).

Na tragu problema promjene svijesti o "ženskim" poslovima jesu i najnovija, ali rijetka, istraživanja u Hrvatskoj (Topolčić, 2001.), koja donose stvarnost o dvostrukoj opterećenosti žene i transformacijskom procesu obiteljskih uloga, ali i većem angažmanu muškaraca u obiteljskim poslovima kao najsigurnijem i najrealnijem putu rasterećenosti žene.

Upravo je to kontekst ovog istraživanja, koje želi komparativno sagledati položaj žene između svijeta rada i obitelji na prigodnom uzorku ispitanika u Hrvatskoj, Austriji i Poljskoj.

METODA ISTRAŽIVANJA

Cilj i problemi istraživanja

Za potrebe ovoga rada 1998./1999. provedeno je empirijsko istraživanje u okviru izradbe doktorske disertacije (Leutar, 2000.) u Austriji, Hrvatskoj i Poljskoj.

Njegov je cilj bio upoznati sličnosti i razlike među skupinama ispitanika u gradovima u kojima je ispitivanje provedeno. One se odnose na neke obiteljske dimenzije, a među njima i položaj žene u obitelji i svijetu rada, što je predmet ovoga članka.

Prema tome, ciljevi ovog rada bili su:

- utvrditi kako ispitanici promatraju ulogu žene u društvu i obitelji
- utvrditi postoje li statistički značajne razlike između generacije odraslih i mladih u odnosu na mišljenje o ulozi žene u društvu.

Uzorak i instrumentarij

Uzorak je bio prigodan, a činili su ga maturanti i njihovi roditelji u devet gimnazija (3 gimnazije po zemlji). Ukupno je obuhvaćeno 505 ispitanika, od čega 318 žena i 187 muškaraca, odnosno 252 roditelja i 253 maturanata. Ispitanika je u Austriji bilo 173, u Hrvatskoj 173, a u Poljskoj 159. S obzirom na to da je riječ o gimnazijama, ispitanici ne dolaze samo iz urbanih nego i ruralnih područja koja gravitiraju gimnazijama koje su ušle u uzorak. Stoga je u uzorak uzet drugi grad po veličini u državi i obližnji manji gradić kojemu gravitiraju učenici iz ruralnih područja. Ispitivanjem su obuhvaćeni sljedeći gradovi:

Hrvatska:¹ Split (207 147 stanovnika), Sinj (60 210); Austrija:² Graz (240 513), Bruck an der Mur (66 077); Poljska:³ Poznanj (582 300), Boleslavec (44 104). Zbog ujednačenosti podataka uzeti su gimnazijalci, jer su školski sustavi u navedenim državama različiti. Sve tri zemlje imaju gimnazije koje pohađaju učenici od 15 do 19 godina. Austrija, Poljska i Hrvatska kao zemlje odabrane su zbog nekih zajedničkih karakteristika: sve su tri katoličke, što – valja pretpostaviti – utječe i na područje obitelji. S druge strane, Poljska i Hrvatska su postkomunističke države, a Austrija je zemlja s dugogodišnjim demokratskim sustavom i ekonomski je razvijenija, što također govori o različitim društvenim faktorima i njihovim utjecajima na stvarno stanje s obzirom na obitelj, odnosno ulogu žene u svijetu rada i obitelji.

Za prikupljanje podataka upotrijebljena je anketa sa strukturiranim pitanjima o sociodemografskim faktorima te sljedećim varijablama: stavovi o zaposlenosti majke i njezinoj brizi o djeci, stavovi o zaposlenom ocu i majci kućanici, podijeljenost poslova u obitelji na muške i ženske, briga o kupnji u obitelji, tko ima posljednju riječ u diskusiji u obitelji, briga o odgoju djece. Za stavove o zaposlenosti majke u obitelji, odnosno vrijednosnim stavovima oko toga što je dobra majka, upotrijebljene su skale procjene. U provođenju istraživanja poštovalo se načelo slobode i anonimnosti.

Navedeno je da je uzorak prigodan, što znači da nije reprezentativan i da rezultate treba promatrati u kontekstu strukture i veličine uzorka na kojem je provedeno ovo istraživanje. Za pouzdanije zaključke o tom problemu trebalo bi provesti istraživanje na uzorku s većim stupnjem pouzdanosti.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Sociodemografska obilježja ispitanika

Dobno-spolna struktura ispitanika i obrazovni status roditelja

➤ TABLICA 1
Prosječna dob
ispitanika

	Austrija		Hrvatska		Poljska	
	roditelji	maturanti	roditelji	maturanti	roditelji	maturanti
M	52,98	17,73	52,87	17,53	53,79	17,75
SD	5,79	0,44	5,22	0,50	4,29	0,43
Min	36	17	37	17	40	17
Max	63	18	62	18	61	18

U tablici 1 prikazane su prosječne dobi ispitanika. Vidimo da roditelji imaju prosječno 53 godine i da su slične dobi, a tako i maturanti; uglavnom imaju 18 godina. Raspon dobi kreće se od 36 do 63 godine. Dakle, ispitanici su srednje životne dobi i mlada generacija. Generacija mladih ima mala odstupanja

od prosječne dobi jer se ispitivalo maturante koji imaju uglavnom 17 ili 18 godina.

➡ TABLICA 2
Spolna struktura
ispitanika

	Austrija (%)		Hrvatska (%)		Poljska (%)	
	roditelji	maturanti	roditelji	maturanti	roditelji	maturanti
Žene	55	57	64	59	58	86
Muškarci	45	43	36	41	42	14
Ukupno	100	100	100	100	100	100
(N)	(83)	(90)	(95)	(78)	(74)	(85)

Ukupno je u istraživanju sudjelovalo 318 žena i 187 muškaraca. U Austriji je sudjelovalo 97 žena i 76 muškaraca, u Hrvatskoj 107 žena i 66 muškarca, a u Poljskoj 114 žena i 43 muškarca. U svima trima državama bio je veći udio žena od muškaraca, bez obzira na dob ispitanika.

➡ TABLICA 3
Obrazovanje
majke i oca

	Austrija (%)		Hrvatska (%)		Poljska (%)	
	majka	otac	majka	otac	majka	otac
Osnovna škola	0	1	8	4	10	7
Osnovna škola i zanat	19	15	4	7	20	14
Srednja stručna škola	16	8	45	42	19	15
Gimnazija	23	11	3	2	26	25
Viša stručna škola	10	13	14	16	7	11
Završen fakultet	28	49	26	27	15	20
Ukupno	96	97	100	98	97	92
Bez odgovora	4	3	0	2	3	8
Ukupno	100	100	100	100	100	100
(N)	(83)		(95)		(74)	

Iz tablice 3 vidi se da u Hrvatskoj gotovo polovica ispitivanih majki ima srednju stručnu spremu, 40% ih je završilo višu i visoku školu, a 12 % ih ima samo osnovnu školu ili zanat. U Austriji je postotak majki koje su završile višu i visoku školu 38%, zatim gimnaziju (23%), ali je znatan udio i onih koji su završile osnovnu školu sa zanatom (19%). U Poljskoj su majke najčešće sa završenom gimnazijom (26%), višu školu i fakultet završilo je 21% majki, a 30% je onih koje su završile samo osnovnu školu ili osnovnu školu i zanat.

Očevi su u Hrvatskoj samo neznatno obrazovaniji od majki; 43% očeva ima višu i visoku naobrazbu, razlika u odnosu na majke iznosi 3%, a 42% ih je završilo srednju stručnu školu. U Austriji 62% očeva ima višu i visoku naobrazbu, a 15% osnovnu školu sa zanatom. U Poljskoj je 31% očeva završilo višu i visoku školu, a 21% je završilo osnovnu školu sa zanatom. Najviše ih je završilo gimnaziju, odnosno srednju školu (40%).

Možemo također konstatirati da su očevi najobrazovaniji u Austriji, nešto manje u Hrvatskoj, a najmanje u Poljskoj,

kao i majke. Vidi se i to da su očevi obrazovaniji od majki u svima trima državama. Općenito možemo zaključiti da su očevi i majke obrazovaniji nego u općoj populaciji te se može tvrditi da gimnazije u ovim trima državama pohađaju djeca obrazovanih roditelja.

Materijalna situacija ispitanika

Analiziramo li materijalnu situaciju kroz stambeno pitanje ispitanika, može se konstatirati da u najvećem postotku ispitanici žive u vlastitom stanu, odnosno kući. Sutanari su rijetki ili ih uopće nema. Dok podstanara nešto više ima u Poljskoj (32%), u Hrvatskoj i u Austriji ima ih 21%. Opća je situacija stanovanja u Austriji i Hrvatskoj gotovo identična. U Statističkom godišnjaku Hrvatske za 1997. godinu nalazimo podatke da u Austriji na tisuću stanovnika postoje 383 stana, u Hrvatskoj 336, a u Poljskoj 302. Problem stanovanja, dakle, najizraženiji je u Poljskoj.

Analiza podataka o mjesečnim primanjima izražava da je polovica Austrijanaca procijenila svoja mjesečna primanja kao osrednja, 28% procjenjuje primanja dobrim, a 22% lošim. Hrvati u 40% slučajeva svoja materijalna primanja procjenjuju lošima, 30% osrednjima, a 29% dobrima i jako dobrima. Obitelji boljih materijalnih primanja vjerojatno su one čiji članovi privremeno rade na Zapadu, jer u općini Sinj, gdje se istraživanje provodilo, 14% radnika radi u inozemstvu (Statistički godišnjak Hrvatske 1997.). Poljaci u 39% slučajeva opisuju svoja primanja lošima, a od toga 17% tvrdi da su ona vrlo loša, 22% ih procjenjuje dobrima, a 39% osrednjima.

Uzmemo li materijalnu situaciju s obzirom na stanovanje i procjenu mjesečnih primanja, možemo zaključiti da su u našem uzorku materijalno najbolje stojeće obitelji u Austriji, zatim u Hrvatskoj, a najslabije u Poljskoj.

Zaposlenost i obitelj

Zaposlenost

Socijalna i obiteljska politika u bivšim socijalističkim zemljama razlikuje se od socijalne politike u Austriji. U socijalističkom sustavu žena je bila uvučena u svijet rada, dok je u Austriji, koja je duže demokratska država, prijelaz žene iz kućanstva u status zaposlenosti sporiji. Na temelju toga možemo vidjeti i sljedeću sliku o zaposlenosti žene u istraživanom uzorku i usporediti ga sa službenim podacima pojedine zemlje. Trotha piše (Höllinger, 1991., 753): "Porast zaposlenosti žena zapazena je socijalno strukturalna razvojna tendencija posljednjeg stoljeća. Uzrok tome porastu je kompleksna zajednička komponenta ekonomskih, demografskih i obiteljskih strukturalnih promjena, koje su povezane s novim određenjem društva i spolnih uloga".

➡ TABLICA 4
Zaposlenost roditelja

	Austrija (%)		Hrvatska (%)		Poljska (%)	
	majka	otac	majka	otac	majka	otac
Rade puno radno vrijeme	24	82	56	85	19	36
Rade pola radnog vremena	45	15	8	1	52	52
Nezaposleni	0	0	10	1	0	3
U mirovini	5	3	7	13	16	9
Kućanice	26	0	19	0	13	0
Ukupno	100	100	100	100	100	100
(N) ⁴		(58)		(74)		(84)

Iz tablice 4 može se vidjeti zaposlenost majki: u Austriji 69%, u Hrvatskoj 64%, u Poljskoj 71%. Još je važno napomenuti da u Austriji i Poljskoj majke češće rade pola radnog vremena, a u Hrvatskoj puno radno vrijeme. U Hrvatskoj je i 10% majki nezaposleno. Žena kućanica najviše se susreće u Austriji, zatim u Hrvatskoj pa u Poljskoj. Očevi su zaposleniji od majki. U Austriji su uglavnom svi očevi zaposleni, dok je u Hrvatskoj i Poljskoj manji postotak očeva u mirovini ili su nezaposleni, što je odraz opće socijalne situacije u tim zemljama u današnje vrijeme. Možemo općenito konstatirati da je u uzorku veća zaposlenost nego u općoj populaciji. Analiziraju li se podaci iz Statističkog ljetopisa 2001., koji uzima u obzir sve stanovništvo starije od 15 godina, a provodi se prema anketi radne snage po MOR-ovim standardima, uočljiva je zaposlenost žena: u Austriji 42,8%, u Poljskoj 44,8%, a u Hrvatskoj 46,2.

Usporedimo li Austriju s Hrvatskom i Poljskom, vidimo da ima manji udio zaposlenih žena. Najveći je postotak zaposlenosti žena u Hrvatskoj. Veća zaposlenost žena u Hrvatskoj i Poljskoj mogla bi se tumačiti socijalističkom tradicijom u pedeset godina protekloga stoljeća i ulaženjem žena u svijet rada. Zaposlenost žena u Austriji jest emancipacijski proces koji traje i danas. Austrija je, inače, u kontekstu zemalja članica Europske unije⁵ (*Eurostat labour force survey* 1999.) negdje u sredini po postotku zaposlenosti žena.

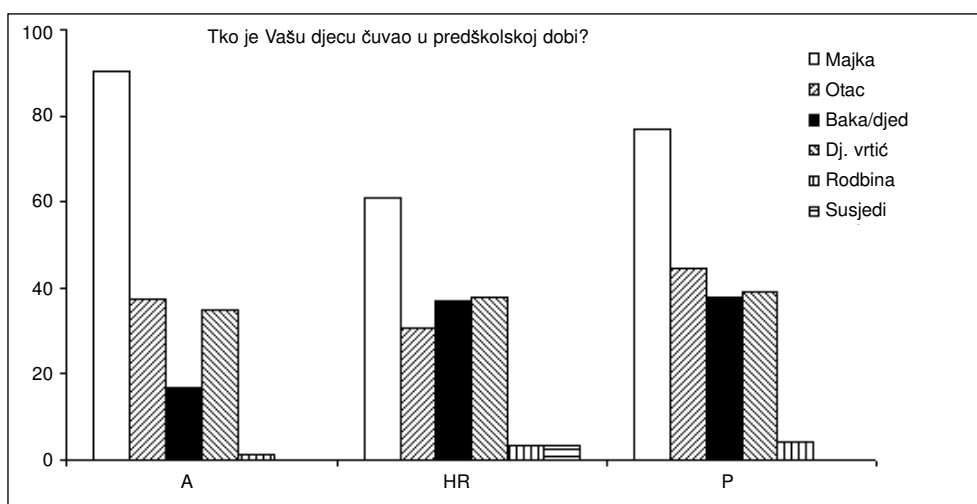
U analizi zaposlenosti majke važno se osvrnuti i na odgoj djece u predškolskoj dobi.

Briga za odgoj u predškolskoj dobi

Već je istaknuto da je socijalizam na različitim razinama obiteljskoga života imao važnu ulogu, pa tako i u odgoju djece. U bivšim komunističkim zemljama majka je bila rastrgana između zaposlenosti i obitelji, odnosno odgoja djece (Puljiz, Zrinščak, 2002.). Unicefova analiza pokazuje prosječno tjedno radno vrijeme za žene Srednje i Istočne Europe u socijalističkom razdoblju od gotovo 70 sati tjedno (uključivši i plaćeni i neplaćeni rad), 15 sati više od žena u Zapadnoj Europi (UNICEF, 1999., 25). Trebalo je više vremena da muškarac prihvati od-

stupanje od svoje tradicionalne uloge i davanja vlastita doprinosa u brizi za odgoj djece te da i žena sudjeluje u prehranjanju obitelji. Taj proces traje i danas.

Kakva je situacija u odgoju djece i tko je u najvećoj mjeri bio zastupljen, pokušala sam analizirati na temelju sljedećih rezultata.

GRAFIKON 1
Načini brige o djeci u
predškolskoj dobi

Iz grafikona 1 može se vidjeti da majka u svima trima zemljama ima glavnu ulogu u odgoju djece. U Austriji u 90% slučajeva, a u Poljskoj i Hrvatskoj u nešto nižem postotku, iako je majka i u tim zemljama dominantna u brizi za odgoj djece u predškolskoj dobi. Nešto manje sudjelovanje u odgoju u ovim dvjema zemljama može se tumačiti većom uvučenosti žena u svijet rada, dok je u Austriji veći broj domaćica ili majki koje rade pola radnog vremena.

U grafikonu 1 zamjećuju se kao odgojni servisi djed i baka, što se opet može protumačiti zaposlenošću roditelja. S tim u vezi treba spomenuti da je obiteljska struktura u ovom istraživanju pokazala značajne razlike u Austriji prema Hrvatskoj i Poljskoj, koje imaju puno veći postotak trogeneracijskih obitelji (Leutar, 2000., 171). Zbog toga je logično da će djed i baka – budući da žive u istom domaćinstvu – biti pomoć u odgoju vlastite unučadi.

U sve tri zemlje udio oca u odgoju djece manji je od udjela majke. Najveći je u Poljskoj, zatim u Austriji, a najmanji u Hrvatskoj. Udio odgoja putem servisa (npr. dječjega vrtića) identičan je u svima trima zemljama. Ali ne i u stvarnosti, jer statistike pokazuju manji broj servisa za djecu u Hrvatskoj od drugih dviju zemalja. Hrvatska i ima najmanji postotak djece koja su uključena u dječje vrtiće (33,8%), dok u Austriji taj postotak iznosi 75, a Poljskoj 69% (Zrinščak, 2002.). Iz ovih podataka može se vidjeti koliko je država pomogla ženi razvo-

jem javno financiranih servisa, a u Hrvatskoj je žena u tom pogledu u mnogo nepovoljnijem položaju u odnosu na žene u drugim dvjema zemljama.

U daljnjoj analizi sudjelovanja u brizi za odgoj djece bit će analizirano vrijeme koje roditelji provode s djecom. O tome su bili ispitivani i mladi i njihovi roditelji te će njihovi odgovori biti uspoređeni.

● **TABLICA 5**
Vrijeme provedeno
"zajedno" u jednom
danu

	Austrija (%)		Hrvatska (%)		Poljska (%)	
	majka	otac	majka	otac	majka	otac
Otac i djeca						
Manje od jednog sata	22	40	9	21	22	41
Dva do tri sata	29	34	26	34	40	32
Tri do četiri sata	22	15	21	19	13	10
Četiri do pet sati	15	3	11	14	6	8
Više od pet sati	12	8	33	12	19	9
Ukupno	100	100	100	100	100	100
N	(81)	(90)	(92)	(77)	(71)	(81)
Signifikantnost						
1) Roditelji: Hrvatska i Poljska $P < 0,02$;						
2) Mladi: Austrija i Hrvatska $P < 0,05$						
Majka i djeca						
Manje od jednog sata	7	12	2	3	10	14
Dva do tri sata	20	33	13	25	24	26
Tri do četiri sata	9	19	11	13	16	23
Četiri do pet sati	29	20	12	29	16	14
Više od pet sati	35	16	62	30	34	23
Ukupno	100	100	100	100	100	100
N	(81)	(90)	(92)	(77)	(71)	(81)
Signifikantnost						
1) Roditelji: Austrija i Hrvatska $P < 0,00$; Hrvatska i Poljska $P < 0,00$;						
2) Mladi: Austrija i Hrvatska $P < 0,03$; Hrvatska i Poljska $P < 0,02$						

U ekonomski razvijenijim zemljama pojedinci žele maksimirati ekonomsku korist, kako navodi teorija razmjene (Nauuck, 1989.). Na temelju toga proizlazi da manje vremena imaju za obitelj i djecu. Bitno je nastojanje oko karijere. Na koji način roditelji uspostavljaju ravnotežu, analizirat ćemo prema rezultatima o zajedničkom vremenu što ga provode u danu, prikazanim u tablici 5.

S obzirom na vrijeme koje djeca provode s roditeljima, analiza rezultata našeg uzorka pokazuje da roditelji u Austriji navode kako djeca provode više vremena s majkom nego s ocem. S majkom su više od pet sati dnevno u 36% slučajeva, a s ocem najčešće dva do tri sata, i to u 29% slučajeva. Djeca su vrlo rijetko zajedno s majkom manje od jednog sata (7%).

U Hrvatskoj djeca provode više vremena s majkom nego s ocem. Roditelji misle da očevi u Hrvatskoj provode pet

i više sati dnevno sa svojom djecom, dok njihova djeca to vide drugačije te navode da očevi s djecom provode najčešće dva do tri sata dnevno. Puno više vremena s djecom provode majke na selu nego majke u gradu.

U Poljskoj djeca provode više vremena s majkom negoli s ocem. Vrijeme provedeno s ocem mladi u Poljskoj procjenjuju gotovo identično kao i mladi u Hrvatskoj. Dnevno provođenje vremena s majkom procjenjuju nešto više od mladih u Austriji, ali nema značajnih statističkih razlika.

U svima trima zemljama djeca s očevima provode manje vremena, bez obzira na mjesto stanovanja ili izobrazbu roditelja. Angažiranost oca u obitelji još je uvijek manja od angažiranosti majke.

Naši su nalazi identični kao i u istraživanjima Topolčića i Šikić-Mićanović, 2001.

Stavovi ispitanika o ulogama muškarca i žene u obitelji

Usprkos društvenim promjenama koje uzrokuju repozicioniranje uloga muškarca i žene u društvu, mnoga istraživanja pokazuju da su kućanski poslovi još uvijek u domeni žene, iako ona sudjeluje u svijetu rada s punim radnim vremenom (Leutar, 2000.; Topolčić, 2001.). Čudina-Obradović i Obradović na temelju analize sukoba obiteljskih i radnih uloga konstatiraju da je sukob radnih i obiteljskih uloga promjenjiva i fluktuirajuća varijabla, da ona ovisi o trenutačnim preferencijama i vrijednostima pojedinca, koje će se nužno mijenjati s promjenom njegova obiteljskog i radnog statusa, a na osobit način ovisi o vrijednosnom sustavu pojedinca (Čudina-Obradović, Obradović, 2001.).

Stavovi o ženi kao majci i zaposlenoj ženi ispitivani su dvjema tvrdnjama koje su već bile predmetom dvaju međunarodnih istraživanja: "The European Values Study" (EVS), (Črpić, Rimac, 2000.) i "International Social Survey Programme" (ISSP), (Schulz, 1996.). Stoga ćemo usporediti dobivene rezultate našeg istraživanja s navedenim istraživanjima.

U istraživanju su se pokušali ispitati skalom od pet stupnjeva stavovi o ulogama muškarca i žene u obitelji.

U tablici 6 izražena su mišljenja roditelja i maturanata s obzirom na tvrdnju da zaposlena majka može imati jednako srdačan odnos sa svojom djecom kao i majka koja ne radi. Slaganja s tom tvrdnjom postoje u svima trima državama kod obje generacije ispitanika. Austrijske obitelji najviše se slažu s tom tvrdnjom. Mladi u Hrvatskoj i Poljskoj više zastupaju mišljenje da majka može biti zaposlena i imati kvalitete dobre majke. U istraživanjima "International Social Survey Programme" (ISSP), provedenim u Austriji, na isto pitanje dobiveni su identični rezultati: slaže se s navedenom konstatacijom: 1986.:

U TABLICA 6
Stavovi prema ženi
kao majci i zaposlenoj
ženi

66%; 1993.: 72% (Schulz, 1996., 147). Vidi se trend rasta u slaganju da majka može biti zaposlena, a istodobno imati srdačan i topao odnos prema svojoj djeci. U istraživanju EVS (Črpić, Rimac, 2000., 209) u Hrvatskoj s navedenom konstatacijom slaže se 74% ispitanika.

Iskaz	Austrija (%)		Hrvatska (%)		Poljska (%)	
	roditelji	maturanti	roditelji	maturanti	roditelji	maturanti
Zaposlena majka može uspostaviti jednako srdačan odnos prema djeci.	86,2	83,3	72,1	89,6	72,2	77,8
Signifikantnost:*						
Spol	n. s.	n. s.	s. s.	n. s.	n. s.	n. s.
Naobrazba	n. s.	n. s.	n. s.	s. s.	n. s.	n. s.
Mjesto stanovanja	n. s.	n. s.	n. s.	n. s.	n. s.	n. s.
Bolje da je muškarac zaposlen, a žena da bude kod kuće.	58,2	32,6	68,1	41,3	64,1	75,5
Signifikantnost:*						
Spol	n. s.	s. s.	n. s.	s. s.	n. s.	n. s.
Naobrazba	s.	n. s.	s. s.	s.	n. s.	n. s.
Mjesto stanovanja	n. s.	n. s.	n. s.	n. s.	n. s.	n. s.

*n. s. = nije signifikantno, s. s. = signifikantnost $P < 0,01$; s. = signifikantnost $P < 0,05$.

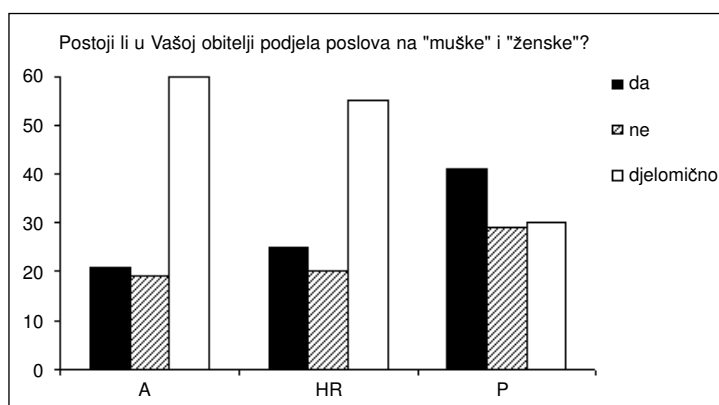
Slični rezultati dobiveni su i kod druge tvrdnje o ženi kao kućanici. U svima trima državama više od polovice roditelja slaže se s tvrdnjom da je bolje da žena bude kod kuće. Mladi se manje slažu s tom tvrdnjom od njihovih roditelja. Tako postoje statistički značajne razlike s obzirom na slaganja na razini značajnosti manjoj od $P < 0,00$. Analizom razlika s obzirom na spol, naobrazbu i mjesto stanovanja utvrđeno je da mjesto stanovanja nema nikakvu ulogu u razmišljanjima, dok su kod naobrazbe i spola nađene razlike. Tako su žene, osobito one s višom naobrazbom, sklonije mišljenju da žena može biti zaposlena i dobra majka.

Pozovemo li se ponovo na spomenuta istraživanja u Austriji, vidi se promjena stavova u vremenskom tijeku. S tvrdnjom "Bolje da je muškarac zaposlen, a žena da ostane kod kuće" složilo se 1986. godine 74% ispitanika a 1993. godine 65% (Schulz, 1996., 147). U ovom istraživanju slaže se s konstatacijom 58% roditelja i 32,6% maturanata. Ovi rezultati govore o laganom transformacijskom procesu i o različitim stavovima o ulogama u obitelji. Danas sve više slabi tradicionalna uloga zaposlenoga muškarca i žene domaćice, ali ne iščezava. Ovo možemo potvrditi i ako usporedimo podatke za Hrvatsku iz EVS (Črpić, Rimac, 2000., 209), odnosno s tvrd-

GRAFIKON 2
Stavovi o podjeli
poslova unutar obitelji

njom "Posao domaćice jednako ispunjava kao posao za plaću". S ovom konstatacijom složilo se 45,3% ispitanika, a 49,4% izrazilo je svoje neslaganje. Pregled istraživanja uglavnom s anglosaksonskoga područja, koje je analizirala Šikić-Mićanović, 2001., pokazuje da su neplaćeni kućni poslovi ustrajno podijeljeni po rodu i ostaju, u praksi, pretežno "ženskim poslovima". Isti podaci prisutni su i u našim najnovijim istraživanjima (Topolčić, 2001.).

Do sada su analizirani stavovi društva u odnosu na ulogu žene u svijetu rada i njezinu ulogu u obitelji, a sada ćemo se orijentirati na raspodjelu uloga unutar same obitelji.

Raspodjela posla i moć odlučivanja između muškarca i žene u obitelji analizirane su na temelju dviju varijabli: tradicionalne podjele poslova na muške i ženske te tko ima moć odlučivanja u obitelji. Analizom rezultata prikazanih na grafikonu može se vidjeti da još uvijek djelomično postoji tradicionalna podjela poslova unutar obitelji. Tek se oko 20% obitelji u svima trima zemljama opredijelilo za tvrdnju da ne postoji podjela poslova unutar obitelji na "muške" i "ženske". Wilk i Bacher (1990.) radili su slično istraživanje u Austriji te konstatiraju da je uključenost muškarca u kućanske poslove još uvijek malena i da su kućanski poslovi domena žene.

Može se zaključiti da se obitelj nalazi u prijelaznom razdoblju s obzirom na podjelu poslova unutar obitelji, što znači da postoji težnja uključivanja obaju roditelja u kućanske poslove, kao i zaposlenost obaju roditelja, o čemu svjedoči 20% ispitanika. Oni kažu da nema podjele poslova i da svi rade sve. Iz grafikona se vidi da je u Poljskoj ta podjela najizraženija, zatim u Hrvatskoj pa u Austriji. U Poljskoj i Hrvatskoj žene su zaposlenije od žena u Austriji, ali su, s druge strane, obitelji opterećenije obiteljskom tradicijom majke dobre kućanice. Razmišljanja s obzirom na generacije ovdje se ne razlikuju.

U europskim zemljama obiteljska je tradicija povezana s moći odlučivanja oca; prisjetimo se velike europske obitelji

(Leutar, 1998.). Današnja situacija u obiteljima i promjena vrijednosti više ističu jednakost spolova i jednaku raspodjelu moći. Partneri trebaju zajednički pridonositi obitelji i zajednički donositi odluke.

Moć odlučivanja u obitelji

Da bi uloge u obitelji bile jasnije, pokušalo se analizirati kakva je stvarna situacija u podjeli uloga unutar obitelji na temelju analize o sudjelovanju u donošenju odluka za obitelj.

➡ TABLICA 7
Odlučivanje o većoj nabavi za obitelj

	Austrija (%)	Hrvatska (%)	Poljska (%)
Majka	20	22	17
Otac	7	3	16
Majka i otac zajedno	33	26	41
Cijela obitelj	40	49	26
Ukupno	100	100	100
(N)	(168)	(172)	(152)

Signifikantnost:

Austrija i Hrvatska $\chi^2=2,88$, ss=3, $P<0,41$;

Hrvatska i Poljska $\chi^2=16,74$, ss=3, $P<0,001$;

Austrija i Poljska $\chi^2=7,14$, ss=3, $P<0,067$

Na temelju dobivenih rezultata u tablici 7 vidi se da u Hrvatskoj i Austriji odluke u većini slučajeva donosi obitelj, dok u Poljskoj odluke najčešće donose roditelji. Pogleda li se uloga majke, vidi se da ona češće odlučuje kad je riječ o nabavi u obitelji; dakle, brine se za obitelj. Slična slika pokazala se u svima trima državama. Statistički značajne razlike postoje između Poljske i Hrvatske, jer u Poljskoj znatno više nego u Hrvatskoj roditelji zajedno odlučuju o kupnji, dok polovica obitelji u Hrvatskoj izražava da to čini cijela obitelj. Otac mnogo češće donosi odluke o kupnji za obitelj u Poljskoj nego u Hrvatskoj. Nema statistički značajnih razlika s obzirom na odgovore mladih i njihovih roditelja.

➡ TABLICA 8
Tko ima zadnju riječ u diskusiji u obitelji?

	Austrija (%)	Hrvatska (%)	Poljska (%)
Majka	11	8	21
Otac	17	21	24
Majka i otac zajedno	27	32	37
Cijela obitelj	35	25	17
Djeca	10	14	1
Ukupno	100	100	100
(N)	(168)	(172)	(152)

Austrija i Hrvatska $\chi^2=2,18$, ss=4, $P<0,58$;

Hrvatska i Poljska $\chi^2=14,20$, ss=4, $P<0,007$;

Austrija i Poljska $\chi^2=15,42$, ss=4, $P<0,004$

$r=0,19$; $P<0,00$

Kad je riječ o raspravi u obitelji i tome tko ima zadnju riječ, uloge su oca i majke zamijenjene. Sad je otac taj koji odlučuje više nego majka. Drugi su rezultati gotovo identični s rezultatima o odlučivanju o kupnji za obitelj. Austrija i Hrvatska navode sudjelovanje djece u raspravi. U Poljskoj je najviše naglašena uloga obaju roditelja. To dovodi i do statistički značajnih razlika između Poljske i ostalih dviju zemalja. Može se zaključiti da u današnjim obiteljima ipak prevladava zajednički dogovor i savjetovanje na temelju kojeg se odlučuje. Međutim, mogu se zamijetiti i elementi tradicionalne obitelji. Obrazovanje ima ulogu u moći odlučivanja, jer se može uočiti da su obrazovaniji roditelji manje opterećeni tradicionalnim vrijednostima u obitelji. Oni mnogo češće odlučuju zajedno, što opet ne znači da su potpuno lišeni tradicionalnih vrijednosti. U svemu ovome treba uzeti u obzir i individualne karakteristike partnera.

Primjenom Pearsonove korelacije uočena je izrazita povezanost s moći odlučivanja u obitelji i prethodnim varijablama, kao što su podjela poslova unutar obitelji i stavovi o zaposlenoj ženi i njezinu odnosu prema obitelji. Stoga je nakon dobivenih rezultata i njihove analize moguće, u pogledu uloga unutar obitelji, konstatirati da se uočavaju elementi transformacije u smislu manje dominacije oca i više ravnopravnosti i dijaloga u obitelji. Međutim, opterećenost tradicijom nije iščeznula, nego je još uvijek prisutna.

ZAKLJUČAK

Pri donošenju zaključaka važno je imati na umu da je uzorak prigodan, tako da nije opravdano generalizirati rezultate, premda su oni većim dijelom u skladu s rezultatima i hrvatskih i europskih istraživanja na ovu temu.

Na temelju dosadašnje analize rezultata čini se opravdanim zaključiti da žene sudjeluju u svijetu rada i da su najviše opterećene obiteljskim poslovima.

Stavovi oko tradicionalne uloge oca kao hranitelja i majke kućanice te one koja se brine o odgoju djece prisutni su u svima trima zemljama: najčešće u Poljskoj, zatim u Hrvatskoj pa u Austriji. Takvo je mišljenje izraženije kod starije generacije nego kod mladih. To nas upućuje na transformaciju u obitelji, ali i na prisutnost tradicionalnih obiteljskih vrijednosti, koje su još ukorijenjene u svima trima zemljama, što se može protumačiti i utjecajima patrijarhalnih elemenata katoličke tradicije u navedenim zemljama.

Analizom raspodjele moći i odlučivanja u obitelji može se ustvrditi da su prisutni elementi dijaloga u svima trima zemljama, naglašeniji kod mladih, ali je činjenica da elementi nadmoći muškarca nisu nestali iz obitelji.

Žena, iako je ušla u svijet rada, najčešće se brine o kućanstvu i odgoju djece te provodi više vremena u obitelji od muža u svima trima državama, što upućuje na njezinu današnju dvostruku ulogu: žene integrirane u svijet rada i dobre skrbnice o obitelji. Dakle, njezin se svijet rada proširuje. Ovakav status može se tumačiti utjecajima komunizma, koji ženu uvode u svijet rada, i obiteljskim politikama, koje su oskudne pa žena mora zadržati i tradicionalnu ulogu. U Austriji, koja nema komunističkih utjecaja, riječ je ponovo o prisutnosti tradicionalne uloge žene zbog njezine nedovoljne emancipacije.

U općem osvrtu na nalaze ovoga rada čini se važnim naglasiti da su tradicionalne vrijednosti žene u obitelji i društvu prisutne i danas te da je obitelj u transformacijskom procesu.

BILJEŠKE

¹ Statistički ljetopis Republike Hrvatske, 1998.

² www.stmk.gv.at/verwaltung/lad-stat/stabis/stabis.stm (1999.).

³ www.poznan4u.com.pl (1994.), www.um.boleslawiec.pl/ (1998.)

⁴ Maturante se pitao o zaposlenosti njihovih roditelja; 14,6% nije dalo odgovor, i to najčešće mladi iz Austrije. U nekim drugim pitanjima nisu svi ispitanici davali odgovore, ali je to neznatan broj.

⁵ Zaposlenost je žena u Europskoj uniji različita. Najmanji je udio zaposlenih žena na jugu – u Španjolskoj i Italiji (37-38%), a najveći na sjeveru Europe – u Danskoj i Švedskoj (do 72%). Različitost u zapošljavanju uzrokovana je mnogobrojnim faktorima – od ekonomskog razvoja do socijalnih i obiteljskih politika u pojedinim zemljama. Općenito je očit porast zaposlenosti žena u Europskoj uniji posljednjih godina, a kao glavni razlog stručnjaci s ovoga područja (Garhammer, 1997.) navode sve veći ekonomski pritisak. On dolazi umjesto intrinzične motivacije. Ekonomski je pritisak izražen nestabilnošću i smanjenjem dohotka muškarca, porastom nezaposlenosti te općenito smanjenjem životnoga standarda obitelji u zemljama Europske unije.

LITERATURA

Beier, R. (1983.), *Frauenarbeit und Frauenalltag im Deutschen Kaiserreich. Heimarbeiterinnen in der Berliner Bekleidungsindustrie 1880-1914*, Frankfurt/M. New York.

Coverman, S. (1985.), Explaining husbands' participation in domestic labor. *Sociological Quarterly*, 26, 81-97.

Crompton, R. (1998.), The Equality Agenda, Employment, and Welfare, U: B. Geissler, F. Maier, B. Pfau-Effinger (ur.), *Frauen Arbeits Markt. Der Beitrag der Fraunforschung zur sozio-ökonomischen Theorieentwicklung* (str. 165-176), Berlin.

Črpić, G., Rimac, I. (2000.), Pregled postotaka i aritmetičkih sredina, Europsko istraživanje vrednota – EVS – 1999. *Bogoslovska smotra*, 70 (2): 191-233.

Čudina-Obradović, M., Obradović J. (2001.), Sukob obiteljskih i radnih uloga: uzroci, posljedice i neriješeni istraživački problemi. *Društvena istraživanja*, 10 (4-5): 791-819.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 13 (2004),
BR. 6 (74),
STR. 1159-1177

LEUTAR, Z.:
ŽENA IZMEĐU...

Durkheim, E. (1977.), *Über die Teilung der sozialen Arbeit*, Frankfurt/Main, Suhrkamp.

Ellingsaeter, A. L. (1995.), *Women's Right to Work, the Male Breadwinner Norm and the Impact of Unemployment. The case of Norway*. Paper presented at the Second European Conference of Sociology at Budapest, 30. August – 2. September 1995, Institute for Social Research, Oslo, Norwegen.

Engels, F. (1975.), *Der Ursprung der Familie des Privateigentums und des Staats*. U: K. Marx, F. Engels, *Ausgewählte Schriften in zwei Bänden, Band II* (155-301). Berlin, Dietz.

European Commission (1999.), *Forum Special. 5 years of Social Policy*, Luxembourg, 39.

Garhammer, M. (1997.), *Familiale und gesellschaftliche Arbeitsteilung – ein europäischer Vergleich*. *Zeitschrift für Familienforschung*, 9 (1): 28-70.

Höllinger, F. (1991.), *Frauenerwerbstätigkeit und Wandel – (Studiengruppe International Vergleichende Sozialforschung)*.

Künzler, J. (1999.), *Wandel der Geschlechterverhältnisse im internationalen Vergleich*. Habilitationsschrift. Würzburg.

Laslett, B., Brenner, J. (1989.), *Gender and Social Reproduction: Historical Perspectives*. *Annual Review of Sociology*, 15: 381-404.

Leutar, Z. (1998.), *Kućna zadruga i suvremeno društvo*. *Ljetopis studijskog centra socijalnog rada*, 5: 93-105.

Leutar, Z. (2000.), *Familiäre Wertorientierungen in Kroatien im Vergleich zu Österreich und Polen*, Dissertation, Graz, Karl-Franzens Universität.

Nauck, B. (1989.), *Individualistische Erklärungsansätze in der Familienforschung: die rational choice-Basis von Familienökonomie, Ressourcen- und Austauschtheroien*. U: R. Nave-Herz, M. Markefka (ur.), *Handbuch der Familien- und Jugendforschung, Band 1: Familienforschung*, Neuwied, Frankfurt, 47-61.

Pfau-Effinger, B. (1994.), *Erwerbspartnerin oder berufstätige Ehefrau?* *Soziale Welt*, 45: 322-373.

Pfau-Effinger, B. (1998.), *Der soziologische Mythos von der Hausfrauenehe – sozio-historische Entwicklungspfade der Familie*. *Soziale Welt*, 49: 167-182.

Puljiz, V. (2000.), *Sustavi socijalne politike*, Zagreb.

Puljiz, V., Zrinščak, S. (2002.), *Hrvatska obiteljska politika u europskom kontekstu*. *Revija za socijalnu politiku*, 2: 117-139.

Rosenbaum, H. (1982.), *Soziologie der Familie*. Untersuchungen zum Zusammenhang von Familienverhältnissen, Sozialstruktur und sozialem Wandel in der deutschen Gesellschaft des 19. Jahrhunderts. Frankfurt/M.

Schulz, W., Gluske, H., Lentsch, A. (1996.), *Partnerzufriedenheit, Familienzufriedenheit und Lebensqualität*. U: M. Haller, K. Holm, M. K. Müller, W. Schulz, E. Cyba (ur.), *Österreich im Wandel*, Verlag für Geschichte und Politik (str. 155-172), Oldenburg.

Schulz, W. (1996.), *Ehe und Familie*. U: M. Haller, K. Holm, M. K. Müller, W. Schulz, E. Cyba (ur.), *Österreich im Wandel: Werte, Lebensformen und Lebensqualität; 1986 bis 1993*. Verlag für Geschichte und Politik (str. 139-169), Oldenburg.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 13 (2004),
BR. 6 (74),
STR. 1159-1177

LEUTAR, Z.:
ŽENA IZMEĐU...

Schunter-Kleemann, S. (1994.), Sozialrechtliche Behandlung der Vereinbarkeit von Familie und Beruf auf EG-Ebene. U: G. Backer, B. Stolz-Willig (ur.), *Kind, Beruf, soziale Sicherung*. Zukunftsaufgabe des Sozialstaats (str. 197-235), Köln: Bund.

Siim, B. (1993.), The Gendered Scandinavian Welfare States. U: J. Lewis (ur.), *Women and Social Policies in Europe. Work, Family and the State*, Aldershot, Brookfield, 25-48.

Statistički ljetopis Republike Hrvatske, 1998.

Statistički ljetopis Republike Hrvatske, 2001.

Statistisches Jahrbuch für die Republik Österreich, 2001.

Šikić-Mićanović, L. (2001.), Neke konceptualizacije i značenja kućnih poslova. *Društvena istraživanja*, 10 (4-5): 731-767.

Topolčić, D. (2001.), Muškarci to ne rade: rodno segregirana podjela rada u obitelji. *Društvena istraživanja*, 10 (4-5): 767-791.

UNICEF (1999.), *Women in Transition, Regional Monitoring Reports*, No. 6. Firenze: UNICEF International Child Development Centre.

Weber-Kellermann, L. (1974.), *Die deutsche Familie. Versuch einer Sozialgeschichte*, Frankfurt/M. Suhrkamp.

Wilk, L., Bacher, M. (1990.), Familie und ihre sozialen Netzwerke. U: R. Gisser (ur.), *Lebenswelt Familie* (str. 295-313), Wien, Institut für Ehe und Familie.

www.destatis.de/allg/d/link/link983.htm

www.dzs.hr/ljetopis2002/00sadrzaj.htm

www.mnadovocates.org/Publications/Women%20Publications/sex-haras.htm

www.poznan4u.com.pl

www.statistik.at/cgi-bin/jahrbuch.pl

www.stmk.gv.at/verwaltung/lad-stat/stabis/stabis.stm

www.um.boleslawiec.pl

Zrinščak, S. (2002.), Socijalna i obiteljska politika u zemljama u tranziciji. *Revija za socijalnu politiku*, 1: 107-115.

Zrinščak, S. (2003.), Socijalna politika i rodna jednakost. U: S. Rodin (ur.), *Jednakost muškarca i žene: pravo i politika u EU i Hrvatskoj* (str. 77-98), Institut za međunarodne odnose. Zagreb.

Women between the World of Work and Family

Zdravka LEUTAR
Faculty of Law, Zagreb

The article analyses the position of women between the world of work and family. The author first presents some recent sociological theories elaborating the roles within the family, and then moves on to empirical analysis of research conducted in Croatia, Austria and Poland. The aim of the

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 13 (2004),
BR. 6 (74),
STR. 1159-1177

LEUTAR, Z.:
ŽENA IZMEĐU...

research was to learn about the similarities and differences among examinees, with regard to the position of women in the family and the world of work. The examinees who took part in the research were young people and their parents. Examinees' attitudes and thoughts were discussed pertaining to women's employment in the society: women's employment, education of employed women, examinees' attitudes toward the role of the employed woman and mother and the traditional distribution of roles: of the housewife and the bread-winner father. After considering the role of women on the macro level, the author moves to the micro level and distribution of roles within the family itself. Attitudes with regard to the distribution of work in the family, decision-making powers and spending time with the family are analysed. Based on these considerations the author concludes that women today have a dual role: they have been integrated into the world of work in all three countries, but also have a dominant position in the household. Attitudes concerning the traditional role of the bread-winner father and the housewife and mother raising children, are present in all three countries. Such opinions are less prominent in young people, which indicates the process of transformation of the family.

Die Frau zwischen Arbeitswelt und Familie

Zdravka LEUTAR
Rechtswissenschaftliche Fakultät, Zagreb

Dieser Artikel präsentiert die Rolle der Frau zwischen Arbeitswelt und Familie. Die Verfasserin stellt neue soziologische Ansätze zur Rollenbesetzung innerhalb der Familie dar und analysiert eine empirische Untersuchung, die in Kroatien, Österreich und Polen durchgeführt wurde. Das Ziel der Untersuchung war, die Unterschiede und Ähnlichkeiten zwischen den drei genannten Ländern in Bezug auf die Rolle der Frau herauszuarbeiten. Die Umfrageteilnehmer waren Jugendliche und ihre Eltern. Der Artikel beleuchtet die Einstellungen und Meinungen der Befragten zur Betätigung der Frau in der Gesellschaft, vornehmlich zur beruflichen Ausbildung von Frauen, die Einstellung zur Rolle von berufstätigen Frauen und Müttern sowie zur traditionellen Rollenverteilung, bei der der Tätigkeitsbereich der Frau auf den Haushalt beschränkt und der Vater der Ernährer der Familie war. Nach der Untersuchung der Rolle der Frau auf Makroebene folgt eine Untersuchung der Mikroebene und der Rollenverteilung innerhalb der Familie. Analysiert wird die Einstellung der Umfrageteilnehmer zur Arbeitsteilung in der Familie, zur Lagerung der Entscheidungsgewalt und zur gemeinsam

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 13 (2004),
BR. 6 (74),
STR. 1159-1177

LEUTAR, Z.:
ŽENA IZMEĐU...

verbrachten Zeit innerhalb der Familie. Aufgrund der angeführten Untersuchungen kommt die Verfasserin zu dem Schluss, dass die Frauen heute eine Doppelrolle innehaben: In allen drei Untersuchungsländern ist die Frau in die Arbeitswelt integriert, spielt im Haushalt jedoch weiterhin die tragende Rolle. Ebenso ist in allen drei Ländern die Einstellung vertreten, dass dem Vater die traditionelle Rolle des Ernährers zukommt, der Frau wiederum die Rolle der Hausfrau und der Erzieherin der Kinder. Unter den jungen Umfrageteilnehmern ist eine solche Einstellung weniger vertreten, was beweist, dass sich die Familie in einem Transformationsprozess befindet.